

KATA PANGGILAN KEKELUARGAAN MASYARAKAT PORTUGIS DI MELAKA DAN JAKARTA: SATU PERBANDINGAN AWAL

NURFARAHIN BAHARUDDIN
Universiti Kebangsaan Malaysia
fara.bahar26@gmail.com

*SA'ADIAH MA'ALIP**
Universiti Kebangsaan Malaysia
adia@ukm.edu.my

**Pengarang Perantara*

ABSTRAK

Kajian ini berkenaan dengan bentuk kata panggilan kekeluargaan yang digunakan oleh masyarakat Kreol Portugis, Melaka dan Jakarta. Sehubungan dengan itu, kajian ini dilakukan bertujuan untuk mengenal pasti bentuk-bentuk kata panggilan kekeluargaan, membandingkan bentuk-bentuk kata panggilan yang digunakan dalam kedua-dua masyarakat tersebut. Kajian ini dijalankan di Perkampungan Portugis yang terletak di Ujong Pasir, Melaka dan masyarakat Portugis di Kampung Tugu, Jakarta di Indonesia. Justeru, bagi mendapatkan data yang diperlukan kaedah pemerhatian, temu bual tidak berstruktur dan soal selidik telah dilakukan. Dalam kajian ini sebanyak 10 orang informan terlibat dalam temu bual iaitu masing-masing lima orang daripada setiap masyarakat kreol Portugis yang dikaji. Sementara itu, sebanyak 60 orang responden dari masing-masing dari masyarakat kreol di Melaka dan di Jakarta terlibat dengan menjawab soal selidik yang diedarkan. Dapatan kajian ini menunjukkan bahawa kedua-dua masyarakat ini menggunakan bentuk-bentuk kata panggilan kekeluargaan dalam berinteraksi. Bentuk-bentuk panggilan yang digunakan sudah terdapat perubahan berbanding bentuk kata panggilan tradisional mereka. Selain itu, hasil kajian juga mendapati bahawa bentuk-bentuk kata panggilan antara kedua-dua masyarakat kajian terdapat persamaan dan perbezaan. Antara kata panggilan yang ketara menampakkan pengaruh tersebut ialah kata panggilan bapa dan ibu. Hasil kajian mendapati bentuk panggilan tersebut sudah terpengaruh dengan bahasa-bahasa yang dominan digunakan di negara masing-masing. Selain itu, perkahwinan campur yang berlaku antara masyarakat yang dikaji dengan masyarakat luar menyebabkan berlakunya perubahan pada penggunaan bentuk kata panggilan kekeluargaan mereka

Kata kunci: Sistem panggilan; panggilan kekeluargaan; kreol Portugis; bahasa Kristang; bahasa Tugu

**THE FAMILY ADDRESS FORMS OF PORTUGUESE COMMUNITIES
IN MELAKA AND JAKARTA: A PRELIMINARY COMPARISON**

ABSTRACT

This study is concerned with the family address forms used by the Portuguese Creole community, Melaka and Jakarta. Accordingly, this study aims to identify the family address forms, comparing the family address forms used in both communities. This study was conducted in the Portuguese Settlement located in Ujong Pasir, Melaka and the Portuguese community in Kampung Tugu, Jakarta in Indonesia. Thus, in order to obtain the necessary data, observation methods, unstructured interviews and questionnaires were carried out. In this study, a total of 10 informants were involved in the interview, that is, five people each from each of the Portuguese creole communities studied. Meanwhile, a total of 60 respondents from each of the creole communities in Malacca and Jakarta were involved by answering the distributed questionnaire. The findings of this study show that these two communities use the family address forms in interacting. The family address forms that are used have changed compared to their traditional family address forms. In addition, the results of the study also found that the family address forms between the two research communities have similarities and differences. Among the family address forms that clearly show the influence are the the family address forms of father and mother. The results of the study found that the family address forms has been influenced by the dominant languages used in each country. In addition, the intermarriage that occurs between the studied communities and the outside communities causes a change in the use of the family address forms.

Keywords: Address system; kindship address system; Portuguese creole; Kristang language; Tugu language

PENGENALAN

Bahasa merupakan medium berkomunikasi bagi setiap masyarakat di dunia. Bahasa digunakan untuk menyalurkan pelbagai maklumat dan mesej di antara satu sama lain. Dalam Kamus Linguistik (1997) bahasa didefinisikan sebagai keupayaan fitrah manusia yang berupa satu sistem lambang bunyi suara arbitrari yang dipersetujui bersama oleh satu kelompok sosial dan digunakan sebagai alat berinteraksi. Hal ini turut disokong oleh Ajid Che Kob (1993) yang mengatakan bahasa sebagai satu lambang yang bersifat arbitrari dan dapat diterima umum pada masa kini. Selain itu, Kamus Dewan Edisi Ketiga (2010) pula mendefinisikan bahasa sebagai satu sistem lambang bunyi suara yang dipakai sebagai alat perhubungan dalam lingkungan satu kelompok manusia (antara seorang individu yang lain dan sebagainya). Tokoh linguistik moden, Ferdinand de Saussure (1857-1913) dalam buku Sociolinguistik (Amat Juhari Moain, 2009) mendefinisikan bahasa adalah pola-pola umum dalam pertuturan sesuatu komuniti dan sebagai kegiatan bercakap atau bertutur seseorang individu dalam suasana tertentu. Menurut beliau lagi, erti dan bunyi itu tidaklah terpisah tetapi bergabung dalam satu rantaian ucapan menurut hukum-hukum tatabahasa.

Sehubungan dengan itu, makalah ini membincangkan tentang kata panggilan yang digunakan oleh masyarakat Portugis yang terdapat di perkampungan di Melaka dan Jakarta. Masyarakat Portugis ini merupakan komuniti minoriti yang terdapat di Melaka. Mereka juga dikenali sebagai Kristang dan menuturkan bahasa kreol yang dikenali sebagai Kreol Portugis Melaka, Kristang, Papia dan Kristau. Meskipun mereka adalah komuniti minoriti di Malaysia, namun mereka merupakan masyarakat pendatang yang paling tua di Malaysia. Mereka sudah berada di negara ini hampir 500 tahun. Di Malaysia, jumlah mereka dianggarkan dalam

lingkungan 20,000 orang, manakala di Melaka terdapat kira-kira 1200 orang masyarakat Kristang dengan anggaran 118 buah rumah (KOSMO, 2008). Menurut Lilie Suratminto (2014) kemunculan bahasa Kreol Portugis di Kampung Tugu Kecamatan Semper, Jakarta Utara mempunyai hubungan yang erat dengan sejarah rampasan kota Melaka oleh Syarikat Hindia Belanda Vereenigde Oost Indische Compagnie (VOC) daripada pihak Portugis. Tentera-tentera Portugis yang menjadi tawanan perang diangkut ke Batavia untuk dijadikan tentera Kompeni (VOC). Sementara tentera-tentera yang tinggal telah membentuk komuniti Portugis yang sekarang dikenali sebagai Kampung Portugis atau Medan Portugis di pantai barat Melaka, Malaysia, iaitu di jalan Albuquerque.

Seiring dengan peredaran zaman, komuniti Portugis ini tidak ketinggalan untuk mengalami perubahan dan berasimilasi dari segi sosial, ekonomi, politik dan budaya. Justeru, dapatan data yang dijalankan ini melihat sejauh mana penggunaan bahasa ibunda mereka dari segi kata panggilan kekeluargaan ini sudah berubah ataupun masih dikekalkan. Hal ini kerana, terdapat beberapa dapatan data lepas yang sudah membuktikan bahawa perubahan budaya dan sosial yang berlaku dari semasa ke semasa boleh mengubah sistem kata panggilan (Amat Juhari Moain, 1985/1989; Ferguson, 1991; Mohammad Aliakbari dan Arman Toni, 2008). Selain itu, Masning, Shahidi dan Riduan (2020) mengatakan bahawa dalam hubungan kekeluargaan tingkat atau pangkat dalam sesebuah keluarga tersebut dapat dibezakan melalui kata panggilan yang digunakan. Tambahan lagi, dapatan data ini juga ingin melihat sama ada terdapat perbezaan atau persamaan dalam kata panggilan di antara komuniti Portugis yang terdapat di Malaysia dan Indonesia kerana kata panggilan adalah salah satu daripada satuan bahasa yang dapat melihat persamaan atau perbezaan yang terdapat pada bahasa masyarakat di kedua-dua tempat ini.

BAHASA KRISTANG

Bahasa yang dituturkan oleh masyarakat Portugis di Melaka ialah bahasa kreol Portugis Melaka atau lebih dikenali sebagai bahasa Kristang. Menurut seorang penduduk di perkampungan Portugis yang berusia 77 tahun, bahasa Kristang adalah gabungan antara bahasa Portugis lama dan bahasa tempatan (De Silva, 2007 dalam Haja Mohideen dan Shamimah Mohideen, 2008). Bahasa ini mempunyai binaan sintaksis dan kosa kata dari bahasa Melayu. Selain dari bahasa Melayu, bahasa Kristang juga terbina dari bahasa-bahasa lain seperti bahasa Cina dan bahasa India.

Walau bagaimanapun, bahasa ini bukanlah bahasa yang menjadi pilihan golongan muda (Haayatul Izzah, 2007). Hal ini kerana, bahasa Kristang tidak diajarkan di sekolah dan mereka menganggap bahawa bahasa ini tidak mempunyai kepentingan berbanding dengan bahasa Melayu yang merupakan bahasa pengantar di sekolah serta bahasa Inggeris. Oleh sebab itu, kebanyakan golongan muda tidak memahami bahasa Kristang kerana mereka berkomunikasi menggunakan bahasa-bahasa lain seperti bahasa Inggeris atau bahasa Melayu. Kadang-kala mereka akan menggunakan bahasa Kristang yang bercampur dengan bahasa-bahasa ini. Berikutan dengan hal ini, bahasa ini telahpun disenaraikan sebagai sebuah bahasayang diancam kepupusan.

BAHASA TUGU

Bahasa yang digunakan oleh komuniti Portugis di Kampung Tugu dikenali sebagai bahasa Tugu. Sama seperti bahasa Portugis Melaka, bahasa Tugu ini ialah campuran daripada bahasa Portugis dan bahasa Melayu (Lilie Suratminto, 2014). Hal ini kerana, masyarakat Tugu

merupakan tawanan perang yang dibawa masuk dari Melaka. Oleh sebab itu, bahasa ini terus digunakan di Jakarta dan kekal sebagai bahasa komunikasi sesama mereka selama hampir tiga setengah abad ekoran daripada kedudukan kampung tersebut yang terletak jauh dan terasing dari masyarakat sekitarnya.

Walau bagaimanapun, menjelang abad ke-21 bahasa Tugu ini sudah tidak digunakan lagi oleh masyarakatnya (temu bual bersama Johan Supaheluwakan, 2017). Bahasa tersebut seolah-olah mati sekali dengan matinya orang-orang tua di kampung tersebut. Generasi kini sudah tidak lagi menuturkan bahasa Tugu kerana bahasa tersebut tidak diperturunkan kepada mereka. Hal ini kerana, bahasa tersebut hanya digunakan oleh golongan lelaki sahaja. Kebanyakan kaum wanita tidak menuturkannya dan menyebabkan bahasa tersebut tidak dapat diwariskan kepada anak-anak mereka. Tambahan lagi, dasar Republik Indonesia yang menyeragamkan penggunaan bahasa Indonesia kepada semua kaum menyebabkan bahasa tersebut semakin hilang kepentingannya. Malahan, penggunaan bahasa Indonesia sebagai bahasa pengantar di sekolah juga menyumbang kepada kepupusan bahasa Tugu.

PERMASALAHAN KAJIAN

Permasalahan utama yang terdapat pada kajian ini ialah masyarakat yang dikaji ini merupakan kaum minoriti Kreol Portugis yang terdapat di Malaysia dan Indonesia. Sebagai sebuah kaum yang minoriti, mereka tidak dapat lari daripada terpengaruh dengan keadaan sekeliling mereka. Hal ini turut dipersetujui oleh Haja Mohideen dan Shamimah Mohideen (2008). Menurut mereka, masyarakat Portugis Melaka terdedah dengan pengaruh kaum-kaum majoriti di sekelilingnya. Malah penggunaan bahasa Inggeris yang meluas dalam kalangan masyarakat tersebut menggambarkan peralihan Bahasa yang berlaku. Oleh sebab Su Aziz (2007) mengatakan bahawa bahasa Portugis Melaka ini benar-benar akan hilang kerana ia tidak pernah diajarkan secara formal di sekolah. Pernyataan ini turut dipersetujui oleh Peter Gomez iaitu Ketua Kampung di perkampungan Portugis, Melaka (KOSMO, 2006). Sementara itu, masyarakat Portugis di Jakarta turut mengalami masalah yang sama iaitu bahasa Tugu kini sudah tidak dituturkan lagi oleh masyarakatnya. Menurut Lilie Suratminto (2014), bahasa Tugu di Jakarta sudah pupus. Hal ini turut disokong oleh Johan Supaheluwakan (2017) bahawa bahasa Tugu ini sudah tidak digunakan lagi oleh masyarakatnya.

Sehubungan dengan itu, permasalahan yang dapat dikenalpasti adalah bahasa kreol ini telah disenaraikan sebagai sebuah bahasa yang terancam oleh UNESCO *Atlas of the World's Language in Danger* (Moseley, 2010). Oleh itu, sebagai sebuah bahasa yang terancam dan semakin beralih, ia perlu diberi perhatian yang lebih mendalam. Oleh sebab itu, kajian ini dijalankan supaya dapat didokumentasikan.

METODOLOGI KAJIAN

Metodologi kajian hanya memfokuskan pada kata panggilan kekeluargaan dalam masyarakat Portugis di Melaka dan Jakarta. Menurut Sa'adiah & Teo Kok Seong (2019), ketepatan dan kesesuaian pilihan kata panggilan yang digunakan oleh seseorang ahli keluarga mencerminkan kesantunan dalam berinteraksi. Maka itu, tingkah laku berbahasa harus disesuaikan dengan unsur-unsur budaya yang ada dalam masyarakatnya.

Keluarga mencerminkan kesantunan dalam berkomunikasi. Perbandingan dibuat dari segi bentuk kata panggilan kekeluargaan yang digunakan oleh kedua-dua masyarakat Portugis Melaka dan masyarakat Tugu. Sehubungan dengan itu, skop kajian yang dikaji ini terdiri daripada penduduk, informan, responden serta lokasi. Oleh itu, metodologi yang dirangka adalah melibatkan reka bentuk kaedah gabungan.

Memandangkan kajian ini berkaitan dengan kata panggilan kekeluargaan dalam masyarakat Portugis di Melaka dan Jakarta, maka kaedah gabungan diaplikasikan (Morgan, 2007) yang menggabungkan kaedah soal selidik, temu bual berstruktur dan juga melalui pemerhatian ketika kajian dijalankan. Kaedah kajian yang digunakan telah diaplikasikan terhadap responden dan informan yang merupakan masyarakat bahasa kreol Portugis di Melaka dan masyarakat bahasa kreol Tugu di Jakarta.

Penduduk

Dalam kajian ini, pengkaji telah mendapatkan data tentang bentuk kata panggilan kekeluargaan daripada penduduk kampung di dua buah negara iaitu Malaysia dan Indonesia. Mereka ialah penduduk kampung di Perkampungan Portugis, Ujung Pasir Melaka dan penduduk kampung di Kampung Tugu, Jakarta.

Informan

Sebanyak 10 orang informan telah dipilih iaitu lima orang penduduk Kampung Portugis di Melaka dan lima orang penduduk di kampung Tugu, Jakarta. Informan yang dipilih terdiri daripada golongan lelaki dan perempuan. Lima orang informan dari Perkampungan Portugis, Melaka ialah Richard Hendricks, Peter Thomas Gomez, Philips Francis Sta. Maria, Helen Susan Danker dan Josephine Leonie Theseira. Lima orang informan dari Kampung Tugu, Jakarta pula ialah Johan Supaheluwakan, Vans Rotte Braune, Netty Isabela, Zhargio Augusto Quiko dan Xena Abigail.

Responden

Menurut Sabitha Marican (2012), responden ialah seseorang yang menjawab soalan ketika temu bual ataupun seseorang yang menjawab soalan secara bertulis dalam kajian tinjauan. Dalam kajian ini, pengkaji telah mendapatkan seramai 60 orang responden dari Perkampungan Portugis, Melaka dan 60 orang responden dari Kampung Tugu, Jakarta. Menurut Asmah Omar (2008), pemilihan responden perlulah sekurang-kurangnya 10% daripada jumlah penduduk kampung. Namun begitu, hanya 60 orang responden di Melaka yang berjaya diperoleh. Seramai 60 orang responden di Kampung Tugu, Jakarta pula diambil supaya seimbang dengan jumlah responden di Melaka.

Lokasi

Kawasan penempatan masyarakat Portugis yang terbesar adalah di Perkampungan Portugis yang terletak di Ujong Pasir, Melaka. Perkampungan ini berada kira-kira limakilometer dari Bandar Melaka. Lokasi yang menempatkan masyarakat Portugis di Jakarta pula adalah di Kampung Tugu yang terletak di utara Jakarta.

BENTUK KATA PANGGILAN KELUARGA MASYARAKAT PORTUGIS DI MELAKA DAN DI JAKARTA

Bahagian ini memaparkan bentuk kata panggilan bagi bapa, ibu, datuk dan nenek sebelah bapa, datuk dan nenek sebelah ibu, adik-beradik sendiri, bapa saudara dan ibu saudara sebelah bapa serta bapa saudara dan ibu saudara sebelah ibu. Berdasarkan jumlah anak oleh responden di Perkampungan Portugis, Melaka, paling banyak terdiri daripada 12 orang. Oleh itu, bentuk panggilan terhadap adik-beradik bagi masyarakat Portugis Melaka terhad kepada 12 orang sahaja. Namun begitu, bagi responden di Kampung Tugu, Jakarta pula jumlah anak mereka yang paling banyak hanya 10 orang. Maka, bentuk panggilan bagi adik-beradik masyarakat

Tugu terhad kepada 10 orang sahaja. Jadi, disini menunjukkan bilangan adik-beradik bagi masyarakat Portugis Melaka melebihi masyarakat Tugu.

Berdasarkan Peraturan Alternasi yang dikemukakan oleh Ervin-Tripp, pemilihan bentuk kata sapaan dipengaruhi oleh situasi sosialnya. Jadual 1 merupakan pemaparan data bagi bentuk kata panggilan kekeluargaan yang diperoleh di Perkampungan Portugis, Melaka dan Kampung Tugu, Jakarta.

JADUAL 1. Bentuk Kata Panggilan

Panggilan	Masyarakat Portugis Melaka	%	Masyarakat Tugu	%
Bapa	<i>Daddy</i>	43.3%	Papi	35.0%
	Pak	3.3%	Papa	60.0%
	Papa	38.3%	Bapak	5.0%
	Bapak	8.3%		
	Pai	6.7%		
Jumlah		100.0%		100.0%
Ibu	<i>Mummy</i>	43.3%	Mami	35.0%
	Mak	25.0%	Mama	60.0%
	Mama	25.0%	Mamak	5.0%
	Mai	6.7%		
Jumlah		100.0%		100.0%
Datuk Sebelah Bapa	Papak	18.3%	Opa	90.0%
	<i>Grandpa</i>	38.3%	<i>Tata</i>	10.0%
	Papa	26.7%		
	Dadu	8.3%		
	Pa	8.3%		
Jumlah		100.0%		100.0%
Nenek Sebelah Bapa	Mamak	18.3%	Oma	90.0%
	<i>Grandma</i>	48.3%	Encang	5.0%
	Mama	25.0%	Cang	5.0%
	Ma	8.3%		
Jumlah		100.0%		100.0%
Datuk Sebelah Ibu	Grandpa	41.7%	Opa	90.0%
	Papa	33.3%	Mbah	5.0%
	Papak	10.0%	Kakek	5.0%
	Pa	15.0%		
Jumlah		100.0%		100.0%
Nenek Sebelah Ibu	<i>Grandma</i>	41.7%	Oma	85.0%
	Mama	33.3%	Encang	5.0%
	Mamak	10.0%	Mbah Putri	5.0%
	Ma	15.0%	Nenek	5.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Panggilan	Masyarakat Bahasa Kristang, Melaka	%	Masyarakat Bahasa Tugu, Jakarta	%

Anak Pertama Lelaki	Nama panggilan	48.1%	Nama	7.7%
	Babak	3.9%	panggilan	61.5%
	Ba	7.7%	Bung	
	Baba	11.5%		
	<i>Kanyong</i>	2.0%		
Anak Pertama Perempuan	Nama panggilan	7.7%		7.7%
	<i>Cicik</i>	3.9%	Nama	23.1%
	<i>Susie</i>	15.4%	panggilan	
Jumlah		100.0%	<i>Cici</i>	100.0%
Anak Kedua Lelaki	Nama panggilan	50.0%	Bung	28.6%
	Ba	6.3%		
	Baba	4.2%		
	<i>Kanyong</i>	14.6%		
Anak Kedua Perempuan	Nama panggilan	14.6%	<i>Cici</i>	28.6%
	<i>Cicik</i>	4.2%	Adik	42.9%
	<i>Cici</i>	6.3%		
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Ketiga Lelaki	Nama panggilan	37.5%	Bung	25.0%
	<i>Kanyong</i>	14.6%	Adik	12.4%
Anak Ketiga Perempuan	Nama panggilan	31.3%	<i>Cici</i>	10.4%
	<i>Cicik</i>	4.2%	Adik	45.8%
	<i>Cici</i>	12.5%	Non	6.3%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Keempat Lelaki	Nama panggilan	24.4%	Bung	23.1%
	<i>Kanyong</i>	14.6%	Adik	30.8%
Anak Keempat Perempuan	Nama panggilan	61.0%	<i>Cici</i>	15.4%
			Adik	30.8%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Kelima Lelaki	Nama panggilan	32.6%	Bung	30.0%
			Adik	40.0%
Anak Kelima Perempuan	Nama panggilan	55.8%	<i>Cici</i>	10.0%
	<i>Susie</i>	11.6%	Adik	20.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Panggilan	Masyarakat Bahasa Kristang, Melaka	%	Masyarakat Bahasa Tugu, Jakarta	%
Anak Keenam Lelaki	Nama panggilan	20.0%	Bung	33.3%
			Adik	33.3%
Anak Keenam Perempuan	Nama panggilan	68.6%	<i>Cici</i>	5.6%
	<i>Susie</i>	11.4%	Adik	27.8%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Ketujuh Lelaki	Nama panggilan	50.0%	Bung	20.0%
			Adik	40.0%

Anak Ketujuh Perempuan	Nama panggilan <i>Susie</i>	38.5% 11.5%	Adik	40.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Kelapan Lelaki	Nama panggilan <i>Kanyong</i>	68.2% 9.1%	Bung Adik	25.0% 75.0%
Anak Kelapan Perempuan	Nama panggilan	22.7%	Tiada	0.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Kesembilan Lelaki	Nama panggilan <i>Kanyong</i>	38.9% 11.1%	Adik	50.0%
Anak Kesembilan Perempuan	Nama panggilan	50.0%	<i>Cici</i>	50.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Kesepuluh Lelaki	Tiada	0.0%	Nama panggilan	100.0%
Anak Kesepuluh Perempuan	Nama panggilan <i>Susie</i>	94.1% 5.9%	Tiada	0.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Kesebelas Lelaki	Nama panggilan	0.0%	Tiada	0.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Anak Keduabelas Perempuan	Nama panggilan	100.0%	Tiada	0.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Bapa Saudara Sebelah Bapa	<i>Uncle</i> +nama <i>Godpa</i> Kedua-duanya	95.0% 1.7% 3.3%	Om Opa	95.0% 5.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Panggilan	Masyarakat Bahasa Kristang, Melaka	%	Masyarakat Bahasa Tugu, Jakarta	%
Ibu Saudara Sebelah Bapa	<i>Aunty</i> +nama <i>Cicik</i> +nama Kedua-duanya	91.7% 0.0% 8.3%	Tante Oma Mung	90.0% 5.0% 5.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Bapa Saudara Sebelah Ibu	<i>Uncle</i> +nama	100.0%	Om Paman	95.0% 5.0%
Jumlah		100.0%		100.0%
Ibu Saudara Sebelah Ibu	<i>Aunty</i> +nama <i>Godma</i> Kedua-duanya	98.3% 0.0% 1.7%	Tante Bibi Mung	90.0% 5.0% 5.0%
Jumlah		100.0%		100.0%

Sumber: Data Kajian Lapangan Penggunaan Bentuk Kata Panggilan Kekeluargaan 2017 dan 2018

Jadual 1 menunjukkan senarai kata panggilan bapa, ibu, datuk sebelah bapa, nenek sebelah bapa, datuk sebelah ibu, nenek sebelah ibu, adik-beradik, bapa saudara sebelah bapa, ibu saudara sebelah bapa, bapa saudara sebelah ibu dan ibu saudara sebelah ibu yang digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka dan masyarakat Tugu. Dalam sesebuah keluarga bentuk kata panggilan yang digunakan merupakan satu hal yang perlu diambil berat supaya penyapa dapat memastikan dengan siapa mereka berkomunikasi dan dapat menggunakan kata panggilan yang sesuai. Berdasarkan model Ervin-Tripp, semua bentuk panggilan tersebut telah melalui beberapa proses pemilihan sebelum kata panggilan yang sesuai digunakan. Antara pelbagai

pilihan yang terdapat dalam model tersebut hanya dewasa (*adult*), nama diketahui (*name known*), hubungan kekeluargaan (*kin*), generasi terdahulu (*ascendant generation*) dan lebih tua (*older*) merupakan pilihan-pilihan yang mempengaruhi pemilihan bentuk kata panggilan kekeluargaan mereka.

Sehubungan dengan itu, bentuk panggilan bapa, ibu, datuk dan nenek sebelah bapa, datuk dan nenek sebelah ibu, bapa saudara dan ibu saudara sebelah bapa serta bapa saudara, ibu saudara sebelah ibu dan adik-beradik telah melalui pilihan-pilihan tersebut sebelum kata panggilan yang sesuai digunakan. Berdasarkan model tersebut, mereka adalah golongan dewasa yang namanya telah diketahui oleh penyapa. Kemudian, hubungan yang terjalin antara mereka adalah hubungan kekeluargaan iaitu antara anak dengan bapa dan ibu, cucu dengan datuk dan nenek serta anak saudara dengan bapa saudara dan ibu saudara. Setelah itu, orang yang hendak disapa itu pula adalah dari generasi yang terdahulu dan lebih tua. Justeru, bentuk panggilan yang digunakan adalah istilah kekeluargaan seperti daddy, mummy/mami, papa, mama, grandpa, grandma, tata, oma, uncle+nama, aunty+nama, om, tante, kanyong, bung, susie, cici dan sebagainya. Istilah kekeluargaan ini kadangkala digabungkan dengan kata nama diri contohnya seperti kanyong Dominoc. Dalam pada itu, ada juga penyapa yang memanggil abang dan kakak mereka dengan nama panggilan sahaja. Di samping itu, penyapa juga melihat pada jantina orang yang hendak disapa sebelum memutuskan bentuk panggilan yang sesuai digunakan kerana bentuk panggilan bagi lelaki dan perempuan adalah berbeza. Sebagai contoh, kata panggilan anak pertama perempuan ialah susie tetapi kata panggilan anak pertama lelaki ialah kanyong. Walaupun mereka adalah anak pertama, namun jantina mereka membezakan bentuk panggilan yang digunakan.

Walaupun bagaimanapun, terdapat juga anak kedua dan seterusnya ini yang merupakan golongan bukan dewasa dan namanya sudahpun diketahui. Mereka ini mempunyai hubungan kekeluargaan dengan penyapa iaitu hubungan antara adik dengan abang atau kakak. Memandangkan mereka bukanlah generasi terdahulu dan berusia lebih muda daripada penyapa mereka dipanggil dengan bentuk nama panggilan ataupun istilah kekeluargaan adik.

PERBANDINGAN ANTARA KATA PANGGILAN KEKELUARGAAN MASYARAKAT KREOL PORTUGIS MELAKA DAN MASYARAKAT TUGU

Berdasarkan pada Jadual 1 yang terdapat di bahagian sebelumnya, kesemua bentuk kata panggilan kekeluargaan bagi masyarakat kajian ini telahpun diberikan peratusan melalui perisian SPSS. Oleh itu, perbandingan antara bentuk kata panggilan bagi masyarakat Portugis Melaka dan masyarakat Tugu, Jakarta ini dianalisis dan dibincangkan berdasarkan peratusan-peratusan tersebut.

Bentuk Kata Panggilan Bapa

Berdasarkan analisis kajian mendapati masyarakat Portugis Melaka menggunakan lima bentuk kata panggilan iaitu daddy (43.3%), pak (3.3%), papa (38.3%), bapak (8.3%) dan pai (6.7%), manakala masyarakat Tugu pula menggunakan tiga bentuk panggilan iaitu papi (35.0%), papa (60.0%) dan bapak (5.0%). Oleh itu, bentuk kata panggilan bapa yang paling banyak digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka ialah daddy sebanyak 43.3%, manakala masyarakat Tugu banyak menggunakan panggilan papa iaitu 60.0%. Kata panggilan daddy dan papa adalah satu bentuk panggilan asing dalam masyarakat Portugis Melaka dan masyarakat Tugu. Kata panggilan ini banyak digunakan oleh responden akibat daripada pengaruh gaya moden dan kebaratan. Selain itu, dalam masyarakat Portugis Melaka, mereka kurang menggunakan bentuk

panggilan pak iaitu hanya 3.3% sahaja. Bentuk panggilan yang kurang digunakan oleh masyarakat Tugu pula adalah bapak iaitu sebanyak 5.0% sahaja.

Di samping itu, terdapat dua bentuk kata panggilan yang sama telah digunakan oleh kedua-dua masyarakat kajian iaitu papa (38.3% dan 60.0%) dan bapak (8.3% dan 5.0%). Walau bagaimanapun, kata panggilan papa lebih banyak digunakan oleh masyarakat Tugu di Jakarta iaitu 60.0% berbanding dengan masyarakat Portugis Melaka iaitu 38.3%. Hasil temu bual dengan responden mendapati mereka lebih gemar menggunakan panggilan papa kerana ia lebih popular dan dominan di Indonesia. Berbeza dengan masyarakat Portugis Melaka, mereka lebih memilih untuk menggunakan panggilan daddy (43.3%) kerana ia merupakan bentuk panggilan yang agak popular di Malaysia. Tambahan lagi, ia juga dipengaruhi dengan bahasa Inggeris yang merupakan bahasa kedua terpenting di Malaysia. Melalui temu bual yang dijalankan juga responden mengatakan bahawa mereka lebih selesa berkomunikasi dalam bahasa Inggeris. Namun begitu, kata panggilan daddy ini tidak kelihatan di Kampung Tugu, Jakarta. Selain itu, hasil analisis juga mendapati masih terdapat keluarga dalam masyarakat Portugis Melaka yang memanggil bapa dengan bahasa ibunda mereka iaitu pai (6.7%), berbanding dengan masyarakat Tugu yang sudah tidak menggunakan bentuk panggilan pai dalam kalangan ahli keluarga mereka.

Bentuk kata panggilan ibu

Dapatan seterusnya menunjukkan masyarakat Portugis Melaka menggunakan empat bentuk kata panggilan ibu iaitu mummy (43.3%), mak (25.0%), mama (25.0%) dan mai (6.7%), berbanding masyarakat Tugu di Jakarta hanya menggunakan tiga bentuk kata panggilan sahaja iaitu mami (35.0%), mama (60.0%) dan mamak (5.0%). Sehubungan dengan itu, masyarakat Portugis Melaka banyak menggunakan bentuk panggilan mummy iaitu 43.3%, manakala masyarakat Tugu pula menggunakan bentuk panggilan mama sebanyak 60.0%. Bentuk panggilan yang paling kurang digunakan oleh masyarakat Portugis, Melaka ialah panggilan mai iaitu 6.7% sahaja, manakala masyarakat Tugu kurang menggunakan kata panggilan mamak iaitu 5.0% sahaja.

Berdasarkan hasil kajian yang dilakukan juga, kedua-dua masyarakat tersebut menggunakan dua bentuk kata panggilan yang sama iaitu mummy/mami (43.3% dan 35.0%) dan mama (25.0% dan 60.0%). Bagi responden di Perkampungan Portugis, Melaka kadar peratusan mereka adalah lebih tinggi iaitu 43.3% berbanding dengan responden di Kampung Tugu, Jakarta iaitu 35.0% sahaja. Hal ini kerana, masyarakat Portugis Melaka lebih gemar dan selesa menggunakan bentuk panggilan dalam bahasa Inggeris. Tambahan pula, terdapat beberapa responden Portugis Melaka memberitahu bahawa pertuturan mereka pada hari ini banyak menggunakan bahasa Inggeris kerana ia merupakan bahasa yang sangat penting pada hari ini untuk melanjutkan pelajaran dan mendapat pekerjaan yang bagus. Pernyataan tersebut sesuai dengan kajian yang dilakukan oleh Sa'adiah dan Rahilah (2017) yang menunjukkan bahawa penggunaan bahasa Krisyang sudah jarang digunakan, khususnya dalam generasi muda masyarakat ini. Walaupun tidak banyak menggunakan panggilan mami tetapi masyarakat Tugu lebih banyak menggunakan panggilan mama iaitu 60.0% berbanding dengan masyarakat Portugis Melaka hanya 25.0% sahaja. Hal ini kerana, kata panggilan mama lebih popular dan banyak digunakan oleh keluarga di Indonesia. Hasil temu bual yang berlangsung dengan responden juga mendapati mereka lebih suka dan selesa menggunakan panggilan mama.

Meskipun begitu, dalam penulisan ini didapati masyarakat Tugu sudah tidak lagi memanggil ibu mereka dengan panggilan mai dalam bahasa Tugu berbeza dengan masyarakat Portugis Melaka. Perkara ini turut diperkatakan oleh responden di Kampung Tugu, Jakarta bahawa bahasa Tugu sudah tidak digunakan dalam pertuturan seharian mereka termasuklah

dengan penggunaan kata panggilan dalam bahasa ini. Hal ini kerana, penutur asli bahasa ini sudah meninggal dunia dan generasi selepasnya sudah tidak lagi menuturkan bahasa tersebut. Berbeza dengan masyarakat Portugis Melaka, walaupun hanya 6.7% sahaja tetapi mereka masih lagi menggunakan kata panggilan tradisional mereka iaitu mai.

Bentuk kata panggilan datuk sebelah bapa

Terdapat enam bentuk kata panggilan datuk sebelah bapa yang digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka iaitu papak (18.3%), grandpa (38.3%), papa (26.7%), dadu (8.3%) dan pa (8.3%), manakala terdapat dua bentuk kata panggilan datuk bagi masyarakat 11ugui aitu opa (90.0%) dan tata (10.0%). Oleh itu, dapat dilihat bahawa bentuk kata panggilan grandpa banyak digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka iaitu 38.3% kerana mereka lebih gemar menggunakan bentuk panggilan dalam bahasa Inggeris. Berdasarkan temu bual yang dijalankan 11ugui a beberapa orang responden mengatakan mereka lebih banyak bertutur dalam bahasa Inggeris kerana bahasa tersebut adalah bahasa kedua terpenting di Malaysia. Sementara itu, hampir keseluruhan masyarakat Tugu pula lebih banyak menggunakan bentuk panggilan opa iaitu 90.0% kerana mereka berasa lebih selesa. Melalui temu bual 11ugui a beberapa orang responden, mereka mengatakan bahawa panggilan opa telah digunakan sejak dahulu lagi oleh nenek moyang mereka yang berpendidikan Belanda semasa zaman pemerintahan 11ugui ai Belanda dahulu. Justeru, penggunaan opa dalam kalangan ahli keluarga mereka telah diteruskan sehingga ke hari ini. Bentuk kata panggilan yang kurang digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka ialah dadu dan pa yang mana masing-masing mewakili hanya 8.3% sahaja. Selain itu, masyarakat Tugu pula kurang menggunakan kata panggilan tata kerana hanya 10.0% sahaja yang menggunakannya.

Hasil kajian yang diperoleh mendapati masyarakat Tugu masih menggunakan bentuk kata panggilan dalam bahasa 11ugui aitu tata sebanyak 10.0% walaupun penggunaannya sudah semakin berkurangan berbanding dengan masyarakat Portugis Melaka yang sudah tidak menggunakan kata tradisional tersebut. Selain itu, analisis kajian mendapati masyarakat Portugis Melaka turut menggunakan kata panggilan datuk dalam bahasa tradisional kaum lain iaitu dadu sebanyak 8.3%. Kata panggilan ini digunakan akibat daripada perkahwinan campur antara masyarakat tersebut dengan masyarakat India sama ada dari sebelah bapa ataupun sebelah ibu.

Bentuk kata panggilan nenek sebelah bapa

Hasil kajian menunjukkan terdapat lima bentuk kata panggilan nenek sebelah bapa yang digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka iaitu mamak (18.3%), grandma (48.3%), mama (25.0%) dan ma (8.3%). Selain itu, terdapat tiga bentuk kata panggilan nenek sebelah bapa yang digunakan oleh masyarakat Tugu di Jakarta iaitu oma (90.0%), encang (5.0%) dan cang (5.0%). Justeru, dapat dilihat bahawa masyarakat Portugis Melaka banyak menggunakan bentuk panggilan grandma iaitu 48.3%, manakala masyarakat Tugu pula majoriti masyarakatnya menggunakan bentuk panggilan oma sebanyak 90.0%. Dalam masyarakat Portugis, bentuk panggilan ma adalah bentuk yang paling sedikit digunakan iaitu 8.3% sahaja, manakala bentuk panggilan encang dan cang adalah bentuk yang kurang digunakan di Kampung Tugu iaitu 5.0% setiap satu.

Hasil kajian menunjukkan masyarakat Portugis Melaka banyak menggunakan bentuk panggilan grandma kerana mereka berasa lebih selesa. Tambahan pula, kata panggilan tersebut merupakan bentuk panggilan yang agak popular digunakan dalam kalangan masyarakat di Malaysia. Menerusi temu bual dengan beberapa orang responden didapati mereka

menggunakan bentuk panggilan tersebut kerana pengaruh daripada bahasa Inggeris sebagai bahasa kedua terpenting di Malaysia. Berbeza dengan masyarakat Tugu, mereka lebih banyak menggunakan bentuk panggilan oma kerana sudah diwarisi sejak zaman-berzaman lagi. Kebanyakan keluarga di Kampung Tugu yang mana ahli keluarganya mendapat pendidikan Belanda, mereka sudah terpengaruh dengan penggunaan bahasa tersebut dalam pertuturan termasuklah dalam penggunaan bentuk kata panggilan mereka.

Selain itu, hasil kajian ini menunjukkan bahawa kedua-dua masyarakat kajian sudah tidak menggunakan bentuk kata panggilan nenek dalam bahasa ibunda mereka kerana merasakan ia sudah ketinggalan zaman. Tambahan pula, terdapat responden yang memberitahu bahawa mereka perlu sentiasa peka dengan perubahan trend bentuk kata panggilan yang digunakan oleh masyarakat sekeliling supaya kehadiran mereka dapat diterima baik oleh penduduk asal. Oleh sebab itu, kata panggilan grandma dan oma digunakan kerana kelihatan lebih moden dan mengikut arus perubahan zaman. Kajian oleh Lilie Suratminto (2014) terhadap masyarakat bahasa kreol Tugu di Jakarta serta kajian Sa'adiyah Ma'alip & Rahilah Omar (2017) terhadap masyarakat bahasa kreol Portugis di Melaka mewajarkan bahawa kedua-dua masyarakat kreol ini dipengaruhi oleh bahasa lain yang lebih dominan sehinggakan bahasa kedua-dua masyarakat ini mengalami peralihan dan kehilangan bahasa.

Bentuk kata panggilan datuk sebelah ibu

Di samping itu, terdapat empat bentuk kata panggilan datuk sebelah ibu yang digunakan dalam masyarakat Portugis Melaka iaitu papak (10.0%), grandpa (41.7%), papa (33.3%) dan pa (15.0%), manakala masyarakat Tugu pula menggunakan tiga bentuk kata panggilan iaitu opa (90.0%), mbah (5.0%) dan kakek (5.0%). Oleh itu, dapatan kajian menunjukkan masyarakat Portugis Melaka banyak menggunakan bentuk panggilan grandpa iaitu 41.7%, manakala masyarakat Tugu pula banyak menggunakan bentuk panggilan opa sebanyak 90.0%. Seterusnya, bentuk panggilan yang paling kurang digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka ialah papak iaitu sebanyak 10.0% sahaja. Bentuk kata panggilan datuk sebelah ibu yang kurang digunakan oleh masyarakat Tugu ialah mbah dan kakek yang mana masing-masing berjumlah 5.0%.

Berdasarkan kajian ini, bentuk kata panggilan datuk sebelah ibu yang digunakan oleh masyarakat kajian adalah berbeza antara satu sama lain. Masyarakat Portugis Melaka banyak menggunakan bentuk panggilan grandpa kerana bentuk panggilan tersebut merupakan kata panggilan yang mempunyai ramai penggunanya. Berbeza dengan masyarakat Tugu yang lebih banyak menggunakan panggilan opa kerana mereka mahu kelihatan seperti masyarakat yang berstatus tinggi biarpun mereka adalah kaum 12inority di Indonesia. Meskipun begitu, kedua-dua masyarakat ini sudah tidak menggunakan bentuk kata panggilan tradisional. Hal ini turut diperkatakan oleh beberapa orang responden di Kampung Tugu bahawa mereka sudah tidak lagi mempunyai penutur asal bahasa kreol ini kerana kebanyakan individu yang fasih menggunakannya sudah meninggal dunia.

Bentuk kata panggilan nenek sebelah ibu

Hasil kajian menunjukkan terdapat empat bentuk kata panggilan nenek sebelah ibu yang digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka iaitu mamak (10.0%), grandma (41.7%), mama (33.3%) dan ma (15.0%), manakala masyarakat Tugu di Jakarta juga menggunakan empat bentuk kata panggilan iaitu oma (85.0%), encang (5.0%), mbah putri (5.0%) dan nenek (5.0%). Sehubungan dengan itu, dapat dilihat bahawa bentuk panggilan grandma adalah yang paling banyak digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka iaitu 41.7%, manakala masyarakat Tugu

pula banyak menggunakan bentuk panggilan oma iaitu 85.0%. Bentuk kata panggilan yang kurang digunakan oleh masyarakat Portugis Melaka ialah mamak iaitu hanya 10.0% sahaja. Bagi masyarakat Tugu pula bentuk kata panggilan encang, mbah putri dan nenek masing-masing berjumlah 5.0%. Penggunaan bentuk kata panggilan yang sedemikian dalam masyarakat Tugu adalah kerana disebabkan pengaruh bahasa Indonesia yang semakin kuat dalam kehidupan sehari-hari baik dalam situasi formal mahupun informal. Selain keengganan golongan muda untuk mempelajari dan menguasai bahasa ibunda mereka (Lilie Suratminto (2014)

Hasil kajian menunjukkan bahawa masyarakat Portugis Melaka banyak menggunakan bentuk panggilan grandma kerana mereka berasa lebih selesa dengan penggunaannya. Tambahan pula, kata panggilan tersebut juga merupakan bentuk panggilan yang menjadi pilihan ramai ahli keluarga di Malaysia. Kajian yang dilakukan oleh Sa'adiyah Ma'alip (2001) terhadap kata Panggilan Kekeluargaan Masyarakat Portugis Di Perkampungan Portugis Di Melaka menunjukkan bahawa bentuk kata panggilan masyarakat ini sudah dipengaruhi oleh masyarakat sekeliling. Menerusi temu bual dengan beberapa orang responden didapati mereka sudah terpengaruh dengan penggunaan bahasa Inggeris sebagai bahasa kedua terpenting di Malaysia. Berbeza dengan masyarakat Tugu, mereka lebih banyak menggunakan bentuk panggilan oma kerana sudah diwarisi sejak zaman-berzaman lagi. Kebanyakan keluarga di Kampung Tugu yang mana ahli keluarganya mendapat pendidikan Belanda sudah terpengaruh dengan penggunaan bahasa tersebut dalam pertuturan mereka termasuklah dalam penggunaan bentuk kata panggilan.

Kajian kata panggilan kekeluargaan masyarakat bahasa kreol Tugu di Jakarta dan bahasa kreol Kristang di Melaka mempunyai variasi panggilan yang menggunakan bentuk kata panggilan yang digunakan oleh generasi terdahulu dan juga bentuk kata panggilan yang digunakan mengikut situasi terkini. Dapat digambarkan bahawa kedua-dua masyarakat bahasa kreol Portugis ini masih menggunakan kata panggilan dan mengekalkan penggunaannya dalam keluarga. Walaupun kedua-dua masyarakat bahasa kreol ini mempunyai latar belakang etnik Portugis, namun kedua-dua masyarakat Portugis Melaka dan masyarakat Tugu menggunakan bentuk kata panggilan yang berbeza. (Kompas, 2015).

Walaupun bentuk kata panggilan kedua-dua masyarakat bahasa kreol ini sudah dipengaruhi oleh bahasa yang ada disekeliling mereka, namun apa yang lebih utama adalah bentuk kata panggilan masih diamalkan. Menurut Sa'adiyah Ma'alip dan Teo Kok Seong (2019) kata panggilan kekeluargaan dapat menggambarkan nilai keutuhan serta dapat mengeratkan tali persaudaraan yang terdapat dalam sesebuah keluarga. Kata panggilan kekeluargaan ini juga berfungsi bagi melahirkan perasaan hormat-menghormati dalam kalangan ahli keluarga tanpa mengira taraf hidup atau status seseorang. Oleh itu, hasil kajian menunjukkan bahawa kedua-dua masyarakat bahasa kreol di Melaka dan Jakarta masih dapat mengekalkan penggunaan bahasa mereka.

KESIMPULAN

Kesimpulannya, kata panggilan kekeluargaan adalah asas bagi menjamin pengekalan sesuatu bahasa ibunda kerana ia diperturunkan dari generasi ke generasi. Kekuatan sesuatu bahasa terutamanya bahasa ibunda yang tidak banyak penuturnya terletak pada sebanyak mana ia dituturkan di dalam masyarakat terutamanya di dalam keluarga masing-masing. Oleh sebab itu, kajian berkenaan dengan kata panggilan kekeluargaan perlu dilakukan kerana pada masa kini kata panggilan yang kerap digunakan oleh kebanyakan keluarga adalah dalam bahasa asing terutamanya bahasa Inggeris.

Hasil kajian menunjukkan walaupun bentuk kata panggilan bentuk kata panggilan kedua-dua masyarakat bahasa kreol masyarakat Portugis Melaka dan masyarakat Tugu di Jakarta sudah kurang menggunakan bentuk kata panggilan yang digunakan oleh generasi tua mereka kerana telah dipengaruhi oleh bahasa sekeliling namun mereka tetap menggunakan bentuk panggilan kekeluargaan dalam kehidupan seharian. Ini menunjukkan bahawa walaupun terdapat pengaruh-pengaruh luar yang terus datang silih berganti, namun adat kebiasaan dan budaya sendiri yang menjadi identiti kedua-dua masyarakat bahasa kreol ini. Malahan dengan penggunaan kata panggilan kekeluargaan ini membuatkan mereka untuk tetap mempertahankan identity dan kebanggaan mereka.

PENGHARGAAN

Setinggi-tinggi penghargaan kepada Universiti Kebangsaan Malaysia yang telah memberikan dana penyelidikan mengenai pemetaan bahasa kreol di Melaka, di bawah Geran Penyelidikan FRGS/1/2015/SSI01/UKM/02/6.

RUJUKAN

- Ajid Che Kob. 1993. *Pengantar Linguistik Umum*. Selangor: Percetakan Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Amat Juhari Moain. 1985. Sistem Panggilan dalam Bahasa Melayu Suatu Analisis Sosiolinguistik. Tesis Dr. Fal, Akademi Pengajian Melayu Universiti Malaya Kuala Lumpur.
- Amat Juhari Moain. 1989. *Sistem Panggilan Dalam Bahasa Melayu Suatu Analisis Sosiolinguistik*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Amat Juhari Moain. 2009. *Sosiolinguistik*. Serdang: Penerbit Universiti Putra Malaysia.
- Ferguson, C. A. 1991. Individual and Social in Language Change: Diachronic Changes in Politeness Agreement in Forms of Address. Dlm. R. L. Cooper & B. Spolsky (pnyt.). *The Influence of Language on Culture and Thought Essay in Honor of Joshua A. Fishman's Sixty-Fifth Birthday*. Hlm. 183–197. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kamus Linguistik*. 1997. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kamus Dewan*. 2010. Edisi Ketiga. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kompas*. 2015. Edisi 29 Oktober 2015. Muka surat 11.
- Lilie Suratminto. 2014. Bahasa Tugu: Bahasa Kreol Yang Puna. *Jurnal Melayu*. Bil. Bil. 13 Disember 2014. 85-100.
- Haja Mohideen & Shamimah Mohideen. 2008. Survival of the Minority Kristang Language in Malaysia. *Language in India*. 8(7): 1-18. www.languageinindia.com [19 September 2017].
- Haayatul Izzah. 2007. *Creole language: Malacca-Portuguese Creole*. Kuala Lumpur: International Islamic University Malaysia.
- Masning Hj Ag Ali Omar, Shahidi, A. Hamid & Riduan Makhtar. 2020. Pengekalan Kata Panggilan Kekeluargaan Dalam Kalangan Keluarga Kahwin Campur Masyarakat Brunei Di Sabah. *Jurnal Melayu*. Isu Khas Disember 2020. 405-416.
- Mohammad Aliakbari & Arman Toni. 2008. Realization of Address Terms in Modern Persian in Iran. *Linguistik online* 35(3). http://www.linguistik-online.de/35_08/aliakbari.pdf [18 September 2017].

- Morgan, D. L. 2007. Paradigms Lost and Pragmatism Regained: Methodological Implications of Combining Qualitative and Quantitative Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 48-76
- Sabitha Marican. 2012. *Penyelidikan Sains Sosial Pendekatan Pragmatik*. Selangor: Edusystem Sdn. Bhd.
- Sa'adiah Ma'alip. 2001. Kata Panggilan Kekeluargaan Masyarakat Portugis: Tinjauan Di Perkampungan Portugis Di Melaka. *Jurnal Dewan Bahasa*. 4(10): 1077- 1086.
- Sa'adiah Ma'alip. 2001. Peralihan dan Kehilangan bahasa Kristang di Melaka. *Dewan Bahasa* 1(2):50-57.
- Sa'adiah Ma'alip & Rahilah Omar. 2017. Penggunaan Kristang Sebagai Bahasa Komunikasi Dalam Kalangan Masyarakat Portugis Di Melaka. *Jurnal Melayu*. Isu Khas. 2017. 419-435.
- Sa'adiah Ma'alip & Teo Kok Seong. 2019. Komunikasi Antara Keluarga: Bentuk Panggilan Kekeluargaan Masyarakat Orang Asli Che Wong. *Jurnal Melayu*. Bil. 18 (2) 2019. 100-117.

Biodata Penulis:

Farahin Baharuddin merupakan lulusan Sarjana Sastera (Kajian Bahasa Melayu) di Pusat Kajian Bahasa, Kesusasteraan dan Kebudayaan Melayu, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia.

Sa'adiah Ma'alip (PhD) merupakan Pensyarah Kanan Pusat Kajian Bahasa, Kesusasteraan dan Kebudayaan Melayu, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang pengkhususan beliau ialah sosiolinguistik.